

8.3.2019

POL-2018-49972

Voimassaoloaika
1.4.2019 - 31.12.2023

Säädösperuste
Laki poliisin hallinnosta (110/1992) 4§

Muuttaa/Kumooa
2020/2013/3057

Kohderyhmät
Poliisi

Kadonneen henkilön etsintä ja poliisitutkinta

1. Yleistä

Poliisilla on poliisilain nojalla kadonneen henkilön etsintävelvollisuus ja poliisin on ilmoituksen perusteella tai muusta erityisestä syystä toimitettava poliisitutkinta katoamisen selvittämiseksi. Tämän ohjeen tarkoituksena on täydentää ohjeessa "Poliisin ja vapaaehtoisjärjestöjen yhteistoiminta" kuvattua kadonneen henkilön etsintää, erityisesti toimivaltuuksien ja dokumentoinnin osalta, sekä ohjeistaa näiden tapauksien yhteydessä mahdollisesti suoritettavaa poliisitutkintaa tai esitutkintaa.

Usein henkilö löytyy melko pian katoamisen jälkeen, mutta kadonnut saattaa olla joutunut myös henkirikoksen uhriksi. Tämän vuoksi henkilön katoamistapauksissa alkutoimet, kuten henkilön etsintä ja ilmoituksen kirjaaminen, on tehtävä riittävällä tarkkuudella.

Poliisin tulee kiinnittää erityistä huomiota etsintätoimien kiireellisyyden ja laajuuden määrittelemiseen. Toimenpiteiden määrittelemisen arvioinnissa huomioitavia seikkoja on lueteltu ohjeen kohdassa 4.

Sidosryhmien ja kansalaisten havaintojen avulla pystytään tehostamaan etsintää. Viestintäteknologian kehitys on entisestään parantanut poliisin mahdollisuuksia tehostaa etsintää aktiivisella tiedottamisella. Poliisin tulee etsinnän varhaisessa vaiheessa hyödyntää tiedottamista huomioiden kuitenkin tiedottamista ja viestintää koskevat säädökset sekä niistä annettu poliisin ohjeistus (ohjeen kohta 8).

2. Säädös- ja normiperusta

2.1. Poliisin virkavelvollisuudet

Poliisilain (872/2011) 1 §:n 2 momentin mukaan poliisin on ryhdyttävä tarpeellisiin toimenpiteisiin henkilön löytämiseksi jos on perusteltua syytä olettaa henkilön kadonneen tai joutuneen onnettomuuden uhriksi.

Edelleen poliisilain 6 luvun 1 §:n perusteella poliisin on toimitettava poliisitutkinta, jos se on ilmoituksen perusteella tai muusta erityisestä syystä tarpeen kadonneen henkilön löytämiseksi. Tutkinnassa noudatetaan tutkinnan laadun edellyttämällä tavalla soveltuvin osin esitutkintalain säännöksiä.

Esitutkintalain (805/2011) 3 luvun 1 §:n mukaisesti kun esitutkintaviranomaiselle ilmoitetaan rikos tai tapahtuma, jota ilmoittaja epäilee rikokseksi, esitutkintaviranomaisen on viipymättä kirjattava ilmoitus. Esitutkintaviranomaisen on 3 §:n mukaisesti toimitettava esitutkinta, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muuten on syytä epäillä, että rikos on tehty.

Turvallisuustutkintalaissa (525/2011) ovat säännökset poliisia koskevista toimista suuronnettomuustilanteissa. Turvallisuustutkintaa ei tehdä oikeudellisen vastuun kohdentamiseksi, vaan tutkinnassa selvitetään tapahtumien kulku, syyt ja seuraukset sekä tehdyt pelastustoimet ja viranomaisten toiminta. Lain 5 luvun 42 §:n mukaisesti tutkintatoimia voidaan tehdä yhteistoiminnassa samassa asiassa esitutkintaa tai kuolemansyyn tutkintaa tekevän viranomaisen kanssa. Lisäksi onnettomuustutkintakeskuksella on oikeus saada pyynnöstä poliisilta virka-apua turvallisuustutkinnassa ja sen turvaamisessa.

2.2. Etsintään liittyvistä toimivaltuuksista

Poliisin toimivaltuudet etsintätehtäviä varten on säädetty poliisilaissa. Jäljempänä on lueteltu poliisille etsintätehtäviä varten säädetyt toimivaltuudet ja niiden keskeinen sisältö.

Poliisilla on sisäänpääsy ja etsintäoikeus vaara- ja vahinkotilanteissa sekä oikeus avata huone, säilytyspaikka tai muu vastaava toimenpiteen kohde tarvittaessa voimakeinoja käyttäen (PolL 2 luvun 6 ja 7 §).

Jokainen on velvollinen päällystään kuuluvan poliisimiehen määräyksestä avustamaan poliisia hengenvaarassa olevan kadonneen etsimisessä, ihmishengen pelastamisessa sekä loukkaantuneen auttamisessa, jollei tällaiseen toimenpiteeseen osallistuminen ole henkilön ikä, terveydentila tai henkilökohtaiset olosuhteet huomioon ottaen tai muusta erityisestä syystä kohtuutonta (PolL 9 luvun 3 §).

Poliisi voi käyttää vapaaehtoisjärjestöjä sekä vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetun lain (556/2007) 3 luvussa tarkoitettua Maanpuolustuskoulutusyhdistystä ja myös sanotussa laissa tarkoitettuun palvelukseen osallistuvia henkilöitä apunaan etsintätehtävissä sekä muissa sellaisissa avustustehtävissä, joihin ei sisälly merkittävää julkisen vallan käyttöä. Päätöksen vapaaehtoisorganisaation käyttämisestä etsintätehtävissä tekee etsintää johtava poliisimies ja muussa avustustehtävissä päällystään kuuluva poliisimies (PolL 9 luvun 4 §).

Poliisilaki antaa poliisimiestä avustavalle oikeuden poliisimiehen ohjeiden mukaisesti suorittaa sellaisia yleisen järjestyksen tai turvallisuuden ylläpitämiseen liittyviä toimenpiteitä, jotka poliisimies toimivaltansa rajoissa osoittaa (PolL 9 luvun 5 §). Oikeudesta käyttää voimakeinoja säädetään poliisilain 2 luvun 17 §:n 3 momentissa.

Päällystään kuuluvan poliisimiehen päätöksellä tietyin edellytyksin poliisilla on oikeus teettää tehtäviä asianomaisen kustannuksella. Kustannukset toimenpiteistä voidaan ennakolta suorittaa valtion varoista (PolL 9 luvun 6 §). Ne saadaan periä tehtävän laiminlyöneeltä taikka omaisuuden omistajalta siten kuin verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annetussa laissa (706/2007) säädetään. Lisäksi yksityisten henkilöiden ja yhteisöjen on päällystään kuuluvan poliisimiehen määräyksestä annettava poliisin käyttöön täyttä korvausta vastaan kohtuullisessa määrin elintarvikkeita, viestintävälineitä, kuljetus- ja työvälineitä sekä muita tarvittavia laitteita ja aineita.

Poliisilain toimivaltuuksia käytettäessä on huomioitava lain 1 luvussa mainitut yleiset periaatteet. Näistä erityisesti etsintätilanteissa arvioitavaksi saatavat tulla seuraavat pykälät: 2 § perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen, 3 § suhteellisuusperiaate, 4 § vähimmän haitan periaate, 5 § tarkoitussidonnaisuuden periaate, 6 § tehtävien hoito ja tärkeysjärjestys, 7 § toimenpiteen perusteen ilmoittaminen ja 11 § poliisimiehen käskyvalta.

2.3. Poliisin tiedonhankintakeinoista etsinnän yhteydessä

2.3.1. Matkapuhelimen hätäpaikannus

Laki sähköisen viestinnän palveluista (917/2014) 321§:n perusteella, jos telepäätelaitteen käyttäjä on hätäilmoituksen vastaanottaneen viranomaisen perustellun käsityksen mukaan ilmeisessä hädässä tai välittömässä vaarassa, teleyritys on velvollinen luovuttamaan hätäkeskukselle, meripelastuskeskukselle, meripelastuslohkokeskukselle ja poliisille käsiteltäväksi sen liittymän ja päätelaitteen tunnistamistiedot ja paikkatiedot, josta hätäilmoitus on tehty, ja tiedot liittymän tilaajasta, käyttäjästä ja asennusosoitteesta; sekä hätäilmoituksen kohteena olevan käyttäjän päätelaitteen ja liittymän sijainnin ilmaisevat tunnistamistiedot ja paikkatiedot,

Hätäkeskustoiminnasta annetun lain (692/2010) 3 luvun 12 §:ssä hätäkeskus on velvoitettu antamaan välitettyyn ilmoitukseen tai tehtävään liittyen tukipalveluja pelastus-, poliisi- sekä sosiaali- ja terveystoimen viranomaisten tehtäviä hoitaville yksiköille tai hälytetyille tahoille. Hätäkeskus paikantaa lähtötietojen perusteella omalla päätöksellään taikka poliisin pyynnön perusteella omien tietojärjestelmiensä kautta joko sen liittymän, josta hätäilmoitus on tehty tai hätäilmoituksen kohteena olevan henkilön liittymän. Edellytyksenä kuitenkin on, että kyseinen henkilö on ilmeisessä hädässä tai välittömässä vaarassa. Hätäpaikannuksen tekeminen edellyttää aina perusteltua olettamaa hätäpaikannuksen kohteena olevan henkilön olemisesta akuutissa hengen tai terveyden vaarassa.

Poliisihallituksen linjauksen mukaisesti poliisin osalta päätöksen hätäpaikannuspyynnöstä hätäkeskukselle tekee päällystään kuuluva poliisimies. Hän vastaa siitä, että pyyntö täyttää sähköisen viestinnän palveluista annetussa laissa määritellyt edellytykset ja ettei tietoja käytetä Henkilötietolain (523/1999) 2 luvun 7 § tarkoitussidonnaisuuden vastaisesti. Poliisin pyynnöstä tehty hätäpaikannus toimenpiteenä perusteluineen kirjataan hätäkeskuksessa hätäkeskusjärjestelmään aina omana tehtävänänsä sekä poliisin tutkintapöytäkirjaan. Salpa -menettelyä asiassa ei tehdä.

Hätäkeskustietojärjestelmästä tehdyn paikannuspyynnön avulla hätäkeskuspäivystäjä voi saada tiedon liittymän sijainnista erittäin nopeasti edellyttäen, että paikannuskohteena oleva puhelin on päällä.

Useiden operaattoreiden järjestelmä antaa sammutetusta puhelimesta noin vuorokausi sulkemisen jälkeen viimeisimmän solutiedon. Käytännössä paikannustarkkuus vaihtelee ja voi olla kymmenistä metreistä useisiin kilometreihin. Kyseessä on ns. verkkopaikannus ja mittaus tehdään tukiasemien avulla signaalin vaimentuminen yms. huomioiden, jolloin esimerkiksi vesialueiden läheisyys saattaa vaikuttaa tarkkuuteen.

Ulkomaalaisen liittymän paikantaminen edellyttää lisäksi aktiivista teletahtumaa (jolloin mikäli mahdollista, paikannettavaa tulee kehottaa lähettämään tekstiviesti).

Hätäkeskus ei ole oikeutettu käyttämään matkapuhelinpaikannusta, jos kyseessä on rikoksen estämiseksi tai rikoksen selvittämiseksi tarvittava tieto. Hätäkeskus ei myöskään ole oikeutettu käyttämään matkapuhelinpaikannusta, jos on kyse Poliisilain mukaisesta poliisitutkinnallisesta asiasta, esimerkiksi kun kyseessä on kadonnut henkilö, joka ei ole hädässä tai välittömässä vaarassa. Näissä tapauksissa toimivaltuudet tulevat joko poliisilaista tai pakkokeinolaista ja tiedonhankinta toteutetaan Salpa-järjestelmän kautta.

Hätäpaikannuksella ei voida hankkia tietoja hätäpaikannuksen kohteen aiemmista sijaintitiedoista tai yhteydenotoista (historiatiedot), vaikka niiden hankkiminen on usein erittäin oleellista etsinnän toteuttamisen kannalta. Aiempien sijaintitietojen hankkiminen on mahdollista televalvonnan avulla, jos käytön edellytykset täyttyvät.

Uusissa matkapuhelimissa on käytännössä aina oma, gps -pohjainen paikannussovellus (Find My Iphone, Samsung Dive tms.). Etsintää johtavan kannattaa aina selvittää mahdollisuudet kyseisen sovelluksen käyttöön (onko esimerkiksi kadonneen henkilön ystävillä pääsy sijaintitietoon).

2.3.2. Televiestintä

Televiestintä antaa lukuisia käyttömahdollisuuksia kadonneen henkilön etsintään. Menetelmien osittaisesta salassa pidettävyydestä johtuen niitä ei voida kuvata tyhjentävästi tässä ohjeessa. Erityisen kiireellisissä ja selkeästi henkeä ja terveyttä uhkaavissa tilanteissa kannattaa kuitenkin aina olla yhteydessä Keskusrikospoliisin Salpa-päivystykseen.

2.3.3. Poliisilain ja pakkokeinolain mukaiset salaiset tiedonhankintakeinot

Poliisilain 5 luvussa säädetään salaisista tiedonhankintakeinojen käyttämisestä rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai vaaran torjumiseksi. Luvussa on määritelty rikoksen estäminen sekä rikoksen paljastaminen ja käytettävissä olevat menetelmät. Lisäksi on säädetty kyseisten toimivaltuuksien käytön edellytykset ja päätöksentekomenettely.

Jos poliisille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muutoin on syytä epäillä, että kadonnut henkilö on joutunut rikoksen uhriksi, on poliisilla edellä mainit-

tujen toimivaltuuksien lisäksi asianmukaiset esitutkinta- ja pakkokeinovaltuudet. Salaisten pakkokeinojen käytöstä rikosten esitutkinnassa säädetään pakkokeinolain (806/2011) 10 luvussa.

Poliisilain ja pakkokeinolain mukaisten salaisten tiedonhankintakeinojen käyttöä hallinnoidaan Salpa-järjestelmän kautta. Tältä osin noudatetaan asiasta annettua Poliisihallituksen määräystä "Poliisin salaisen tiedonhankinnan järjestäminen, käyttö ja valvonta" sekä Sharepoint -pohjaista Salpa-käsikirjaa. Tarvittaessa tulee olla yhteydessä Keskusrikospoliisin Salpa-päivystykseen (24h), jonka yhteystiedot löytyvät Salpa-järjestelmän etusivulta.

2.4. Palkkioiden ja korvausten suorittaminen

Poliisilain 9 luvun 3 §:n mukaiseen poliisin avustamistehtävään määräyksestä osallistunut henkilö saa palkkiot ja korvaukset poliisilain 8 luvun 4 §:n mukaisesti. Korvausten ja palkkioiden maksamisessa voidaan soveltuvin osin noudattaa ohjeen "Poliisin ja vapaaehtoisjärjestöjen yhteistoiminta" 7 luvussa mainittuja ohjeita. Koska käytetty työaika on eräs maksettavan korvauksen peruste, etsintään osallistujien nimet ja aloitusaika kirjataan ilmoittautumisen yhteydessä. Etsintään osallistujien poistuessa tehtävältä kirjataan heidän poistumisaikansa.

Poliisilain 9 luvun 4 §:n tarkoitetulle vapaaehtoisorganisaatiolle etsinnästä ja muusta avustustehtävästä suoritettavat palkkiot ja korvaukset on määritetty poliisin ja vapaaehtoisjärjestöjen välisessä sopimuksessa.

Kadonneen henkilön etsinnässä valtion ilma-alusten käytöstä ei peritä korvausta. Vapaaehtoisjärjestön (Suomen Lentopelastusseura ry) koordinoima ilma-alus rinnastetaan valtion ilma-alukseen sen toimiessa poliisiviiranomaisen antamassa tehtävässä (IlmailuL 864/2014, 2§).

Puolustusvoimien virka-apuun liittyvien korvausten suorittamisesta on säädetty asetuksessa puolustusvoimien virka-avusta poliisille (782/1980) 2a §:ssä. Lähtökohtaisesti kiireellinen ja välttämätön virka-apu on maksutonta. Asiasta on sovittu tarkemmin poliisin ja Puolustusvoimien välisessä yhteistoimintasopimuksessa.

Rajavartiolaitoksen virka-apuun liittyvä korvausten suorittaminen on määritetty rajavartiolain (578/2005) 81§:ssä.

3. Toimintasuunnitelmat

Poliisiyksiköillä tulee olla suunnitelma kiireellisesti käynnistettävistä toimenpiteistä hengen- tai terveyden vaarassa olevan kadonneen löytämiseksi (käsikirja tehtävien käsittelystä poliisin hälytys- ja kenttätoiminnassa, liite 2: tehtävien 380–382 toimintaohjeet).

Jos poliisiyksikön toiminta-alueella on laajamittaista matkailutoimintaa tai laitoksia, joiden potilaat tai asiakkaat aiheuttavat toistuvasti etsintöjä tai niiden tarve tulevaisuudessa on todennäköinen, asianomainen poliisiyksikkö

laatii tarpeen mukaan toimintasuunnitelman yhteistyössä ao. tahon kanssa. Toimintasuunnitelmalle pitää nimetä vastuuhenkilö, joka huolehtii suunnitelman ja erityisesti yhteystietojen ylläpidosta ja päivityksestä.

4. Etsinnän suorittaminen

Milloin kadonneeksi ilmoitetun henkilön tiedetään olevan kyvytön huolehtimaan itsestään (lapsi, vanhus, sairas henkilö) tai olosuhteet muutoin ovat sellaiset, että henkilö on hengen tai terveyden vaarassa taikka henkilön epäillään joutuneen rikoksen uhriksi, tulee tutkinta- ja etsintätoimenpiteet aloittaa viipymättä silloin kun katoamisilmoitus on vastaanotettu. Arvioitaessa etsinnän käynnistämisen kiireellisyyttä on otettava huomioon mm. vuodenaika, sääolot ja olosuhteet muutoin.

Etsinnän suunnittelussa ja toteutuksessa tulee huomioida lähietsinnän merkitys. Tutkimusten mukaan kadonnut on useissa tapauksissa löytynyt varsin läheltä kotiaan tai sitä paikkaa, josta henkilöstä on tehty viimeiset havainnot.

Etsinnän muodot ovat poliisin oman organisaation puitteissa suorittama etsintä, poliisilain 9 luvun 3 §:ssä tarkoitettu määräyksestä tehtävä poliisin avustaminen, poliisilain 9 luvun 4 §:ssä tarkoitettu tukeutuminen vapaaehtoistoimintaan ja tukeutuminen muiden viranomaisten virka-apuun. Puolustusvoimien virka-avusta poliisille säädetään laissa puolustusvoimien virka-avusta poliisille (781/1980) 1 §:ssä ja laissa vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta (556/2007) 23 §:ssä. Rajavartiolaitoksen antamasta virka-avusta poliisille säädetään Rajavartiolain (578/2005) 77a ja 77b §:ssä. Lisäksi rajavartiolaitos osallistuu maastoon eksyneiden tai siellä muutoin välittömän avun tarpeessa olevien henkilöiden etsintään rajavartiolain 26§:n mukaisesti.

Poliisin johtamaan, kadonneen henkilön etsintätehtävään valtion ilma-alus hälytetään MRCC Turku (Maritime rescue and coordinate center) välityksellä joko poliisin toimesta tai hätäkeskuksen avustuksella. Vapaaehtoisjärjestön ilma-alus pyydetään Suomen Lentopelastusseuran päivystysnumerosta 020 728 9500.

Tehokkaan ja nopean etsinnän käynnistämiseksi annetaan muille viranomaisille ja vapaaehtoisille välittömästi ennakoilmoitus etsintään varautumisesta. Vapaaehtoisorganisaation hälyttäminen ohjeistetaan "Poliisin ja vapaaehtoisjärjestöjen yhteistoiminta" -ohjeessa. Poliisi voi antaa sen toimintavastuulle kuuluvan maastoetsinnän tai sen osan rajavartiolaitoksen, puolustusvoimien yksikön, tai koulutetun vapaaehtoisjärjestön suoritettavaksi etsinnän kokonaisvastuun (yleisjohto) säilyessä kuitenkin poliisilla.

Yleisjohtajan antamien ohjeiden mukaan toimintaan osallistuvat organisaatiot johtavat omia yksiköitään ja niiden johtajat raportoivat toiminnastaan yleisjohtajalle. Vastaavasti kadonneen löytymisestä on tehtävä heti ilmoitus muille etsintöihin osallistumiseen valmistautuville. Etsinnän päättyessä varmistetaan, että etsintään osallistuneet saavat tiedon toiminnan päättymisestä ja että kaikki osallistujat poistuvat tehtävältä tilannejohtajan antamien ohjeiden mukaisesti.

Etsinnän lopettamisen jälkeen tarvittaessa poliisi järjestää palautetilaisuuden osallistuneille organisaatioille tai näiden edustajille (tekninen purku). Palautetilaisuus on toiminnan arviointia, jossa käydään läpi etsinnän tapahtumat ja kirjataan tulevia koulutus- ja harjoitustilaisuuksia varten ne seikat, joissa palautetilaisuudessa todetaan kehittämistarvetta tai jokin menettely osoittautui tulokselliseksi. Mahdollisesti tarvittavan traumaattisten tilanteiden jälkipuinnin järjestää kukin organisaatio itse, ellei sitä tehdä yhteistyössä poliisin kanssa.

5. Etsintätehtävät sekä johto- ja toimintavastuu

Poliisi vastaa kadonneen henkilön etsinnästä maa- ja sisävesialueilla pelastuslain (379/2011) 46§ 2 mom. 4 kohdan mukaisesti. Poliisi vastaa merialueella kadonneen henkilön etsinnästä sen jälkeen, kun meripelastustoimen etsintä- ja pelastustoimet on päätetty tuloksettomina. Poliisin alaisena toimivat muiden viranomaisten ja yhteisöjen etsintäryhmät.

Rajavartiolaitos vastaa etsintä- ja pelastustehtävistä meripelastustoimen vastuualueella siten, kuin siitä meripelastuslaissa (1145/2001) ja meripelastusasetuksessa (37/2002) säädetään, sekä vuonna 2010 annetussa meripelastusohjeessa määritellään.

Meripelastuksen johtokeskus ilmoittaa etsintä- ja pelastustoimista poliisin aluevastuun perusteella määräytyvälle poliisin johtokeskukselle tai poliisilaitokselle silloin kun on todennäköistä, että meripelastustoimen tehtävän päätyttyä tehtävää joudutaan jatkamaan poliisin johtamana kadonneen henkilön etsintänä. Tällöin poliisi voi varautua mahdolliseen kadonneen etsintään, poliisi- tai esitutkintaan sekä johtovastuun siirtoon mahdollisimman varhaisessa vaiheessa sen jälkeen kun meripelastustehtävä päätetään. Meripelastusjohtaja päättää etsintä- ja pelastustoimen lopettamisesta, kun suoritettujen tiedustelu- ja etsintätoimien perusteella on selvitetty, ettei tarvetta lisätoimiin ole, tai kun kaikki vaaraan joutuneet ovat löytyneet ja pelastuneet. Meripelastusjohtaja voi päättää etsinnät myös silloin kun on ilmennyt, ettei perusteltua toivoa elossa olevien löytämisestä enää ole. Etsintätehtävä sekä organisaatioiden välinen johtosuhteen vaihto kirjataan poliisiasiaan tietojärjestelmään tämän ohjeen kohdan 5 mukaisesti. Vastavasti poliisi ilmoittaa edellä mainitun, siirtyneen etsintätehtävän päättymisestä meripelastuksen johtokeskukselle. Poliisin johtokeskukset ylläpitävät meripelastuslohkojen johtokeskuksessa olevat poliisin yhteystiedot.

Ilmailun etsintä- ja pelastuspalvelu on Suomessa toteutettu ANS Finland Oy:n järjestämänä yhteistoiminnassa sisäministeriön ja muiden viranomaisten kanssa (IlmailuL 1194/2009 121§). Ilmailun etsintä- ja pelastuspalvelua johtaa ja koordinoi Suomen lentopelastuskeskus ARCC Finland. Lentopelastuskeskus vastaa hädässä tai kadoksissa olevan ilma-aluksen paikantamisesta ja etsinnästä siihen asti, kunnes ilma-alus pystytään paikantamaan tai lentopelastuskeskuksen johtama ilma-aluksen etsintä joudutaan lopettamaan tuloksettomana.

Lentopelastuskeskus (ARCC) ilmoittaa hätäkeskuksen välityksellä maa- ja sisävesialueella etsintätoimista poliisin aluevastuun perusteella

määräytyvälle poliisin johtokeskukselle tai poliisilaitokselle, jotta poliisi voi varautua maastoetsintään, poliisi- tai esitutkintaan sekä johtovastuun siirtoon mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Mikäli ARCC lopettaa ilma-aluksen etsinnät tuloksettomina, kokonaisvastuu etsinnästä siirtyy poliisille. Poliisin johtokeskukset ylläpitävät ARCC:ssä olevat poliisin yhteystiedot.

Etsintätehtävä sekä organisaatioiden välinen johtosuhteen vaihto kirjataan poliisiasian tietojärjestelmään tämän ohjeen kohdan 5 mukaisesti. Vastaavasti poliisi ilmoittaa edellä mainitun, siirtyneen etsintätehtävän päättymisestä lentopelastuskeskukselle. Kohteen löytymisen jälkeen pelastustoiminnan johtaminen kuuluu pelastusviranomaisille.

Lento-onnettomuuksien tutkintaa on poliisin osalta oheistettu erillisellä Poliisihallituksen ohjeella. Turvallisuustutkintalaissa (525/2011) ovat säännökset poliisia koskevista toimista suuronnettomuustilanteissa.

6. Poliisitutkinta ja esitutkinta

6.1. Yleistä

Mikäli etsittävää henkilöä ei löydetä edellä kuvatuin toimenpitein, asiassa suoritetaan poliisilain 6 luvun 1 §:n mukainen poliisitutkinta. Poliisitutkinta aloitetaan tarpeellisessa laajuudessa katoamisilmoituksen vastaanottamisen jälkeen. Tutkinnan laajuutta harkittaessa on huomioitava myös henkirikoksen mahdollisuus. Kadonneen henkilön omaiset ja läheiset ovat poliisitutkinnassa kuultavia.

Poliisitutkinnassa on pyrittävä selvittämään mm. seuraavia seikkoja:

- mahdollinen katoamissyys
- henkilön tuntomerkit
- henkilön vaatetus, korut, mukana olleet mobiililaitteet ja muut esineet
- katoamisolosuhteet (paikka, tarkka katoamisaika)
- henkilön terveydentilaan vaikuttavat asiat (itsetuhoisuus, sairaudet, lääkitys, alkoholin, huumausaineiden ym. käyttö sekä mahdolliset hoitopaikat)
- henkilön varojen käyttö (pankkitiedustelut, asiakaskortit)
- mahdolliset yöpymis- ja oleskelupaikat
- käytössä olevat kulkuvälineet ja matkaliput

Tutkinnan alkuvaiheessa tulee erityisesti huomioida kadonneen henkilön käytössä olleet puhelinliittymät sekä ns. katoavat tiedot ja niiden tallentaminen (esim. turvakameroiden tallenteet). Henkilön myöhemmän tunnistamisen takia tutkinnassa tulee selvittää myös mahdolliset erityistuntomerkit (tatuoinnit, leikkausarvet ym.) ja kerätä DNA -näytteet. Mikäli henkilö myöhemmin löydetään kuolleena, henkilöllisyys voidaan todentaa näiden tietojen avulla.

Jos poliisitutkinnan perusteella asiassa on syytä epäillä rikosta, käynnistetään esitutkinta.

6.2. Kirjaukset poliisiasian tietojärjestelmään (Patja)

6.2.1. Ilmoituksen kirjaaminen

Kadonneesta henkilöstä kirjataan poliisiasian tietojärjestelmään aina S - ilmoitus nimikkeellä ”Kadonnut henkilö”. Jos asiassa on syytä epäillä rikosta, kirjataan tästä erillinen rikosilmoitus.

Laaditusta R -ilmoituksesta tehdään merkintä S -ilmoituksen selostusosaan ja päinvastoin. Rikosilmoituksesta huolimatta S -ilmoitus pysyy AV -tilassa kadonneen löytymiseen saakka.

Ilmoituksen kirjaamisessa noudatetaan seuraavaa:

- Kadonnut henkilö kirjataan ilmoituksen asemassa muu (MU)
- tehdään ”Uhri” -merkintä henkilön ohjelmallista tunnistamista varten.
- Muut asiaan liittyvät henkilöt kirjataan ilmoitukseen asemassa muu (MU).
- Laadittu S -ilmoitus jätetään avoimeksi (AV) siihen saakka kunnes henkilö konkreettisesti löydetään ja henkilöllisyys varmistetaan.
- Henkilön löytyminen ja henkilöllisyyden varmistaminen tulee ilmetä selosteesta; mistä löytyi ja miten henkilöllisyys varmistettiin, riippumatta siitä löytyykö henkilö elossa tai kuolleena.
- Henkilön löydyttyä ilmoitus päätetään perusteella 08 - Toimenpide suoritettu.

Tutkinnan aikana suoritettavat toimenpiteet, henkilön tuntomerkit ja kaikki tutkinnassa selvinneet tiedot kirjataan ilmoituksen selostusosaan. Kirjauksia tehtäessä on syytä huomioida, että tutkinnan kestäessä mahdollisesti vuosia, tehtyjen merkintöjen avulla on voitava myöhemminkin selvittää mitä tutkinnassa on aiemmin selvinnyt.

6.2.2 Kadonneen henkilön etsintäkuulutukset

Ilmoituksen yhteyteen laaditaan kadonneen henkilön kuulutukset, jotka pidetään voimassa, kunnes kadonnut henkilö löytyy. Etsintäkuulutus takaa myös sen, ettei ilmoitus katoa ajan kuluessa järjestelmistä.

Etsintäkuulutusten laadinnassa noudatetaan seuraavaa:

- **Kansallisen etsintäkuulutuksen** viimeiseksi voimassaolopäiväksi merkitään 31.12.2099.
- Kansallisen kuulutuksen lisäksi kadonneesta henkilöstä laaditaan aina **Schengen (SIS) etsintäkuulutus**, jonka voimassaoloon tehdään merkintä sen ohjelmallisesta jatkamisesta, jolloin kuulutus on voimassa siihen saakka, kunnes kansallinen kuulutus peruutetaan.
- Lisäksi laaditaan harkinnan mukaan **INTERPOLin** tietojärjestelmään **kadonneen henkilön kuulutus** (Yellow Notice), joka syötetään Keskusrikospoliisin Viestiliikennekeskuksessa (SIRENE -toimisto, VLK). Ohjeistusta asiaan saa tarvittaessa Viestiliikennekeskuksesta sähköpostitse POL_VP_KRP_VLK tai puhelimitse. INTERPOL -kuulutuksen tekemisestä voidaan luopua, jos on tiedossa, että kadonnut henkilö ei ole voinut matkustaa Schengen -alueen ulkopuolelle.

- SIS- ja INTERPOL -kuulutusten liitteeksi tulee lähettää aina kaikki saatavilla oleva, tunnistamista edistävä materiaali, kuten etsityn valokuva, sormenjäljet, dna-tiedot ym.
- Jos kadonnut henkilö on alaikäinen tai sairauden tms. syyn vuoksi vaarassa, hänestä tulee tehdä turvasäilöön otto -kuulutus. Turvasäilöön otto -kuulutuksen edellytyksenä on toimivaltaisen viranomaisen (esim. sosiaali- tai terveydenhuoltoviranomainen) tekemä päätös *suojelamisen tarpeesta* (mm. kiireellinen huostaanottopäätös).

6.2.3. Poliisitutkinnan turvaamistoimien kirjaaminen

Tutkinnan turvaamisessa käytettävistä keinoista säädetään poliisilaissa. Jos tutkinnan yhteydessä suoritetaan esim. etsintä kadonneen asunnossa tai otetaan poliisiin haltuun tutkittavia esineitä, on toimenpiteistä kirjattava pöytäkirjat ilmoituksen yhteyteen.

7. Tunnistustietojen kerääminen myöhempää tunnistusta varten

7.1. AM -tiedot (elinaikaiset tunnistustiedot)

Tuntomerkkien lisäksi kadonneesta henkilöstä on pyrittävä aikaisessa vaiheessa taltiomaan tarvittavat tekniset näytteet ja tiedot myöhempää tutkintaa ja henkilön tunnistamista varten. Näitä näytteitä ovat henkilön DNA -näyte, sormenjäljet, terveydenhuollosta saatavat henkilön hammastiedot sekä lääketieteelliset tiedot kuten tiedot mahdollisista leikkauksista, arvista sekä luuston vammoista.

Myöhempää tunnistusta varten kadonneesta henkilöstä kerättäviä tietoja kutsutaan ante mortem - eli AM -tiedoiksi (elinaikaiset tunnistustiedot). Tunnistustiedot kirjataan Interpolin uhrintunnistuseläimän AM -lomakkeille ja toimitetaan liitteineen Keskusrikospoliisille joko sähköisesti osoitteeseen kh.krp@poliisi.fi tai postitse osoitteeseen KH/Henkirikostutkinta, Keskusrikospoliisi, PL 285, 01301 Vantaa. AM -lomakkeita voi pyytää sähköpostitse (tulevat Kameleoniin 2019).

7.1.1 DNA

DNA -tunnisteen määrittämiseksi tarpeelliset näytteet voidaan saada mm. henkilön käyttämästä hammasharjasta, hiusharjasta, parranajokoneesta tai muusta esineestä, johon voidaan olettaa jääneen ainoastaan kadonneesta henkilöstä peräisin olevaa solukkoa. Vaihtoehtoisesti voidaan tunnistamisessa käyttää henkilön lähisukulaisista (isä, äiti, lapset) otettuja vertailunäytteitä. Lisätietoja saa tarvittaessa Keskusrikospoliisin rikosteknisestä laboratorion ja RTL -netistä. Vertailunäytteitä otettaessa tulee täyttää lomake "Suostumus DNA -tunnisteen määrittämiseen ja tallentamiseen kadonneiden henkilöiden ja vainajien tunnistamiseksi" (löytyy Kameleonista).

7.1.2 TEK

DNA -näytteet ja sormenjäljet kirjataan teknisen tutkinnan pöytäkirjaan (TEK). Näytteet liitetään pyynnölle, jonka tuotteeksi valitaan "Vainajan tunnistaminen, sukulaisuustutkimus tai henkilöllisyyden varmistaminen sekä

KATU -rekisteri" (kadonneiden henkilöiden ja tuntemattomien vainajien DNA -rekisteri). Näytteet, TEK -pyyntö ja mahdolliset suostumukset lähetetään Keskusrikospoliisiin rikostekniseen laboratorioon.

7.2. Kadonneiden henkilöiden rekisteri

Keskusrikospoliisi kokoaa tunnistustiedot kaikista Suomen kadonneista henkilöistä (AM -tiedot) ja tuntemattomista vainajista (post mortem eli PM tiedot) ja ylläpitää niistä rekisteriä osana poliisiasiain tietojärjestelmää. DNA -tunniste tallennetaan lisäksi kadonneiden henkilöiden ja tuntemattomien vainajien DNA -rekisteriin (KATU -rekisteri). Kateisiin jääneen henkilön AM -tiedot tulee kerätä ja toimittaa Keskusrikospoliisille viimeistään neljän viikon kuluttua ilmoituksen kirjaamisesta. Kadonneiden henkilöiden tunnistetietoja verrataan tuntemattomien vainajien tunnistetietoihin.

8. Vaaratiedottaminen

Vaaratiedotteiden antamisesta on säädetty laissa "Laki vaaratiedotteesta" (466/2012). Poliisin yksiköt toimittavat vaaratiedotteet alueensa johtokeskukseen, joka välittää lomakkeet edelleen alueensa hätäkeskukseen. Hätäkeskus huolehtii vaaratiedotteiden kääntämisestä ja välittämisestä yleisradiolle toimenpiteitä varten Hätäkeskuslaitoksen ohjeistuksen mukaisesti.

Poliisin sisäinen ja ulkoinen viestintä on ohjeistettu Poliisihallituksen ohjeessa "Poliisin viestintä" ja siihen liittyvässä käsikirjassa.

9. Koulutus

Poliisihallinnon koulutuksessa (tutkinto-, täydennys- ja työpaikkakoulutus) huomioidaan sekä tämän ohjeen sisältö että muu ohjeistus, joka liittyy kadonneen henkilön etsintään. Toiminnan kehittämiseksi koulutuksessa käydään läpi ja analysoidaan katoamistapauksiin liittyviä poliisin menettelyjä, erityisesti sellaisia tapauksia, joissa kadonneeksi ilmoitettu henkilö on löydetty myöhemmin kuolleen. Koulutustilaisuuksia sekä yhteisiä kartta- ja maastoharjoituksia järjestetään yhteistyössä muiden etsintään ja yhteistoimintaan osallistuvien tahojen kanssa.

Poliisiylijohtaja

Seppo Kolehmainen

Poliisitarkastaja

Ari Alanen

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 28.03.2019 klo 11:19. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaimista.

Jakelu

Poliisihallituksen yksiköt
Poliisilaitokset
Keskusrikospoliisi
Poliisiammattikorkeakoulu

Tiedoksi

Sisäministeriö poliisiosasto
Sisäministeriö pelastusosasto
Suojelupoliisi
Ahvenanmaan poliisiviranomainen
Hätäkeskuslaitos
Rajavartiolaitos
Puolustusvoimat
Suomen Punainen Risti
Suomen Lentopelastusseura ry
Suomen Meripelastusseura ry
Suomen lentopelastuskeskus ARCC Finland